

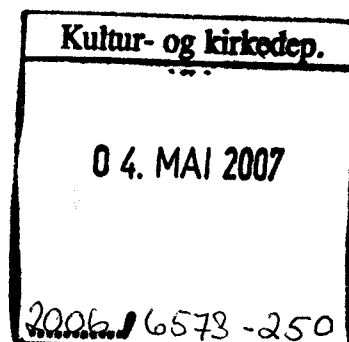

Saksbehandler: Tove Pemmer Sætre
E-post: tps@hib.no 55587914

Vår dato: 24.04.2007
Deres dato:

Vår ref. 2007/239 - 0/008
Deres ref.:

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030
0030 Oslo

Bibliotekreform 2014

Høringsuttalelse fra Høgskolen i Bergen

Høgskolen i Bergen viser til høringsbrev fra Kultur – kirkedepartementet (KKD), datert 05.012007 om ”Bibliotekreform 2014”. Vi gir noen generelle kommentarer til dokumentet som helhet og dernest kommentarer til noen av de foreslåtte tiltakene.

Generelle kommentarer

Vi mener utredningen gir et godt og bredt bilde av situasjonen for biblioteksektoren i Norge i dag. De tre målområdene fanger opp de fleste utfordringene bibliotekene står overfor:

1. Innhold og tjenester i Norgesbiblioteket
2. Norgesbiblioteket – struktur og organisering
3. Kompetanse og forskning

Disse områdene signaliserer reformer der det skal arbeides parallelt med utvikling av bibliotek tjenester, organisatoriske rammer og kompetanseutvikling. Etter Høgskolen i Bergens syn er det første og siste punktet viktigst for bibliotek i universitets- og høgskolesektoren (UH - sektoren). Det første punktet har brukeren i sentrum. Et viktig utgangspunkt er endringer i kommunikasjonsmønstre og de utfordringene dagens informasjonsteknologi representerer. HiB er enig i at det må satses på alle nivå for å utvikle nettbaserte bibliotek tjenester slik at tilgangen til elektroniske kunnskapsressurser stadig bedres. Vi støtter tanken om felles arbeid med lisensforhandlinger på tvers av institusjoner slik at også svært små fagmiljø kan få tilgang til forskningsbasert litteratur. Vi støtter videre forslaget om massedigitalisering av norsk materiale ved Nasjonalbiblioteket. Forutsetningen er at alle relevante fagmiljø i biblioteksektoren trekkes inn når det skal lages prioriteringslister over hvilke samlinger og hvilke type materiale som skal digitaliseres. Det er også viktig at det arbeidet som nå legges ned i å digitalisere og tilgjengeliggjøre forskningsmateriale ved norske universitet og høgskoler regnes som en sentral del av en slik nasjonal satsing. Utvikling av nye tjenester forutsetter at det parallelt skjer et kompetanseløft i bibliotekene. Vi ser det som positivt at utredningen griper fatt i denne utfordringen og foreslår flere tiltak for å møte slike krav. Vi savner imidlertid tiltak rettet spesielt mot ansatte i UH - bibliotek. Vi erfarer at innføring av kvalitetsreformen i høyere utdanning har endret bibliotekpersonalets roller. Reformen setter studentenes læringsmiljø i sentrum og forutsetter dermed utvidete tjenester fra bibliotekene og nytt fokus på UH - bibliotekenes innhold og arbeidsmetoder. Fokus på informasjonskompetanse hos studenter og faglig ansatte er en oppgave som står sentralt. Nye tjenester som elektronisk publisering og etablering av åpne institusjonelle arkiver for forskningspublikasjoner og studentarbeider er på vei. Fulltekst tidsskriftdatabaser og andre

elektroniske informasjonsressurser gir tilgang til forskningskilder som tidligere var vanskelig å nå. Alle disse momentene tydeliggjør bibliotekenes rolle som faglige støttefunksjon for studier, forskning og undervisning. Vi vil ut fra dette ønske at forslagene la opp til større vekt på bibliotekarenes pedagogiske rolle og kompetanseutvikling. Derfor støtter vi også opp om alle tiltak som kan videreutvikle biblioteket som læringsarena og læringsressurs. Utviklingen av biblioteknettverket "Norgesbiblioteket" betyr først og fremst endringer innenfor folkebiblioteksektoren. Her er det foreslått at folkebibliotek i flere mindre kommuner danner nye konsoliderte bibliotekenheter med felles administrasjon og felles budsjett. Det blir også antydning at folke- og høgskolebibliotek kan etablere felles enheter der forholdene måtte ligge til rette for slike organisatoriske løsninger. HiB ser positivt på samarbeidstiltakene i Drammen og i Nesna, men ser også at andre samarbeidsformer kan etableres. I Bergensområdet er det etablert et godt samarbeidende nettverk mellom de offentlige bibliotekene. Noen tiltak går på tvers av fag- og folkebibliotek, som f. eks. felles fylkesdelplan for bibliotek i Hordaland og transportordningen for bøker. I tillegg har Universitetsbiblioteket, og bibliotekene ved Norges Handelshøyskole og HiB flere felles tiltak. De to største er samarbeidet i BORA (Bergen Open Research Archives) og utviklingen av det nettbaserte kurset "Søk og Skriv". Vi antar at det samarbeidet som alt eksisterer i vårt lokalmiljø kan inngå i Norgesbiblioteket. I tilknytning til forslaget om Norgesbiblioteket vil vi ytterligere trekke frem en sak som kan styrke UH - bibliotekenes plass i utdanningsinstitusjonene. Kunnskapsdepartementet (KD) utformer i dag målkrav til institusjonene. Den årlige rapporteringen skal si noe om hvordan disse kravene er innfridd. Det er ønskelig at departementet også utformer slike krav til bibliotek-tjenesten. Da tydeliggjør departementet på sin side hvilke tjenestekrav de stiller og institusjonene kan eksplisitt rapportere hvordan de arbeider for å innfri disse.

Kommentarer knyttet til de enkelte målområder med strategier og tiltak

Vi kommenterer noen utvalgte og viktige tiltak:

Målområde 1

Strategi: 1.1 Tilby digitalt innhold og nettbaserte tjenester

Tiltak: Gi tilgang til sentrale kunnskapskilder gjennom lisenser og andre vederlagsordninger

HiB mener det er positivt at det settes fokus på tilgang til kunnskapskilder. For UH - sektoren er tilgang til vitenskapelig informasjon grunnleggende for både forskning og undervisning. Utredningen gir en grei beskrivelse av status og hvilke utfordringer vi står overfor, men vi opplever likevel det foreslåtte tiltaket som lite konkret når det gjelder hvilke kunnskapskilder som er aktuelle for hvilke brukergrupper. En sentral målsetting er at alle bibliotek skal tilby enkel tilgang til ulike digitale tjenester. Utredningen tar opp spørsmålet om befolkningen skal kunne bruke disse tjenestene gratis og antyder muligheter for å forhandle fram nasjonale lisenser. Dette er en ambisiøs målsetting sett i forhold til de elektroniske ressurser som i dag stilles til rådighet for studenter og ansatte ved universiteter og høyskoler, og de utgifter det påfører UH - bibliotekene. Hvis målsettingen skal være å gjøre alle innholdsressurser som i dag finnes ved universiteter og høyskoler allment tilgjengelig er dette prisverdig, men økonomisk ressurskrevende. Vi vil i denne sammenhengen trekke frem de betydelige merutgifter som UH - bibliotekene har fått som følge av merverdireformen som ble gjort gjeldende tidlig på 2000-tallet. Da ble databaser definert som tjenester, og det må svares alminnelig merverdiavgift selv om innholdet i prinsippet er det samme som i de trykte kildene. Ved innføringen ble utgiftene til merverdiavgift kompensert, men dette er senere falt

bort. Antallet databaser øker i et akselererende tempo, og merverdiavgift blir derfor en stadig større utgiftspost på bibliotekbudsjettene. Tilgang og opplæring følger hånd i hånd. Nytteverdien av tilgang til en fagdatabase for en allmennbruker kan være begrenset uten kompetanse (søk, vurdering av kilde osv). Hvordan disse problemstillingene skal møtes innenfor en stadig mer presset bibliotekøkonomi fortjener oppmerksomhet i de kommende årene, samtidig som premissene for konsortieløsninger og forhandlinger med ressurssterke internasjonale aktører krever større oppmerksomhet fra KD og KKD/ABM - utvikling. .

Ovenstående illustrerer at tilgangslisenser og kjøp av elektroniske ressurser er sammensatte og kostnadskrevende tjenester, og vi vil understreke at det i dag ikke er teknologien som hindrer tilgang til vitenskapelig informasjon. Strengt opphavsrettslige rammer, de vitenskapelige forlagenes monopolisering av kunnskapskildene og merverdiavgift på elektroniske vitenkilder er med å på skape tunge barrierer. I denne sammenhengen vil vi også vise til tiltaket under 1.4 som gjelder tilgang til vitenskapelig informasjon produsert ved universiteter og høyskoler gjennom åpne digitale løsninger. Tilgang her må sees i sammenheng med den resultatbaserte budsjettmodellen hvor forskningsformidling gjennom fagfelleleurderte tidsskrifter honoreres, men ikke publisering i åpne arkiv. Arbeidet for tilgang sikres best gjennom justering av sektorens interne insentivordninger på individ og institusjonsnivå. For UH - sektoren er det viktig å sette fokus på dette området og vi foreslår at kostnader og mulige løsningsmodeller for lisenser realitetsbehandles videre i tett samarbeid med UHR

Strategi 1.2 Digitalisere viktige innholdsressurser

Tiltak: Etablere et program for digitalisering av materiale i arkiv, bibliotek og museer

Det registreres med tilfredshet at det forslås avsatt egne midler til dette store prosjektet. Vi forutsetter at digitalisering av kulturarvmateriale gjøres i de nasjonale institusjoner med et spesielt ansvar for bevaring av norsk materiale. Materialet må gjøres tilgjengelig for allmennheten etter hvert som det produseres og er klart for bruk.

Strategi 1.4 Biblioteket som læringsarena

Tiltak: Samarbeid mellom bibliotekmyndigheter og utdanningsmyndighetene

Samarbeid mellom KD og KKD er en nødvendighet for å realisere intensjonene i Bibliotekreform 2014. God kontakt er nødvendig for å sikre at begge departementers og sektorens interesser ivaretas på en god måte, jfr. innledningen.

Tiltak: Utvikle verktøy og metoder for opplæring i informasjonskompetanse

UH - bibliotekene driver i dag en utstrakt opplærings- og undervisningsvirksomhet innenfor egne institusjoner. Dette er en naturlig fortsettelse av de veiledningsfunksjonene de har hatt i alle år. Det nye er at denne delen utgjør en stadig større del av virksomheten ved bibliotekene. Grunnen er at stadig større deler av samlingene nå er digitale, og kunnskap om gjenfinning og bruk er stadig viktigere for brukerne. Opplæring og veiledning i bruk av kilder og også referansehåndteringssystemer blir derfor oftere lagt til bibliotekene. Det samme

gjelder oppbygging av egne åpne arkiv, hvor kunnskapen i hovedsak ligger i bibliotekene, og forskningsdokumentasjonssystemer – hvor bibliotekene er sterkt inne i bildet. Utvikling av interaktive verktøy for veiledning i bruk av de kvalitetssikrede informasjonsressursene og opplæring i informasjonskompetanse for å lette situasjonen for kunnskapsøkende studenter og andre anses som meget positivt. HiB er, som tidligere nevnt, med i et utviklingsprosjekt som nettopp har laget et slikt avansert nettbasert opplæringsprogram ”Søk og Skriv”. Det blir i nær fremtid også lansert en engelsk versjon. Dette er en nyvinning som også vil komme utvekslingsstudentene til gode. Det er viktig at den kunnskapen og de produkter som allerede er utviklet på dette området blir tatt i bruk når det statlige initiativet for utprøving av metoder for utvikling av informasjonskompetanse operasjonaliseres i løpet av 2008.

Tiltak: Utvikle tilgang til vitenskapelig informasjon produsert ved universitet og høyskoler gjennom åpne digitale løsninger.

HiB støtter tiltaket og det operasjonelle målet om at all norsk offentlig forskning skal være tilgjengelig i åpne institusjonelle arkiv. Samtidig mener vi at denne problemstillingen like gjerne kunne vært plassert under strategi 1.1 som gjelder digitalt innhold og nettbaserte tjenester og vi viser også til kommentarene under det punktet over. For UH - institusjonene og deres bibliotek er det spesielt arbeidet med åpne institusjonelle arkiv som er viktig, og tilgjengeliggjøring av forskning, doktorgradsarbeider og studentarbeider på høyere nivå. Dette arbeidet er i full gang, og vi nevner spesielt arbeidet med BORA som HiB er en del av. Systemet er etablert og i drift, men videreutvikling er nødvendig. BORA skal bl. a. samordnes med andre åpne institusjonelle arkiv gjennom en felles søketjeneste. I de siste 3 årene har Norge hatt et prosjekt på feltet, NORA- en nasjonal søketjeneste for vitenskapelig informasjon i åpne institusjonelle arkiv. Tjenesten er utviklet av universiteter og høyskoler og er et 3-årig utviklingsprosjekt (2005-2007), som en del av programmet Norsk digitalt bibliotek og er støttet av ABM-utvikling. Hovedmålet med prosjektet er å fremme en mer koordinert og kraftig utvikling av åpne institusjonelle arkiv i Norge. Støtte til NORA - prosjektet har bidratt til at Norge nå ligger langt fremme når det gjelder infrastruktur innen Open Access, også i et internasjonalt perspektiv. Sentral støtte til NORA vil være et insitamant til publisering i åpne norske institusjonelle arkiver. HiB vil sterkt anbefale KD å videreføre NORA - prosjektet.

Målområde 2

Strategi 2.3 Utvikle et brukerorientert og samarbeidende Norgesbibliotek

Tiltak: Endre dagens biblioteklovgivning for å sikre samarbeidet i et nasjonalt biblioteknettverk

HiB stiller seg foreløpig avventende til forslaget om en ny felles biblioteklov som pålegger alle offentlig bibliotek delta i biblioteknettverket, bl. a. gjennom å yte fjernlån og ved kunnskapsdeling. Vi er ikke i mot samarbeidstanken. Snarere tvert i mot. Vi mener at nettverket allerede er etablert og fungerer ut fra tradisjon og god praksis. Det er trolig ikke mangel på lovgivning, men mer mangel på økonomiske ressurser som til tider kan føre til restriksjoner i adgangen til fjernlån og mulighet for utveksling av informasjonsressurser. Dersom UH – bibliotekene pålegges å yte tjenester til eksterne brukere ut over dagens nivå, er det viktigere med økonomisk kompensasjon enn med lovgivning. Vi forutsetter at vårt

departement, KD engasjerer seg i denne saken og at det forut for eventuelle lovendringer blir gjennomført et eget utrednings – og kartleggingsarbeid som analyserer situasjonen og synliggjør eventuelle konsekvenser av en ny felles biblioteklov.

Strategi 2.4 Utvikle redskaper og metoder til evaluering og kvalitetsheving av virksomheten i bibliotekene

Tiltak: Utvikle verktøy og metoder for evaluering og kvalitetsheving av virksomheten i bibliotekene

HiB sier seg enig i at verktøyene til å evaluere bibliotekenes virksomhet må gjøres bedre og at dagens statistikk må endres m.h.t. måleparametre. Dette er imidlertid en prosess, og en må bruke nødvendig tid både til å drøfte hva en skal måle, hvordan en skal gjøre det og hvordan ny statistikk skal implementeres i ulike typer bibliotek. Målet må være å få frem styringsdata på hvordan bibliotekene brukes og ressursene prioriteres

Målområde 3

Strategi 3.1 Fornye den samlede kompetanse i biblioteksektoren

Tiltak: Utvikle et hospiteringsprogram for bibliotekansatte

HiB ser det som positivt at det foreslås et hospiteringsprogram, men innsatsen bør i langt større grad settes inn i samarbeidsprogrammer som kan utvikle ny kunnskap og sette norske biblioteker og dets personale inn i en internasjonal sammenheng.

Strategi 3.2 Støtte faglig utvikling og kunnskapsdeling på tvers av og innenfor de ulike bibliotekfaglige områdene, og som ABM - samarbeid

Tiltak: Styrke og videreutvikle et kompetansemiljø for opphavsrett og personvern ved Nasjonalbiblioteket

HiB støtter tiltaket fullt ut og viser til at det allerede er lagt et godt grunnlag for dette i Nasjonalbiblioteket.

Tiltak: Etablere et forskningsprogram der ABM - området inngår

HiB er positiv til at det utvikles sterke fagmiljøer i tilknytning til bibliotekutdanningen(e), men vil trekke frem at det også vil være viktig å knytte disse opp mot større og bredere forskningsmiljøer, hvor doktorgradsstipend på andre fagfelt enn bibliotekvitenskap, knyttes til bibliotekfaglige emner og problemstillinger.

Med hilsen

Eli Bergsvik
rektor

Nils Mæhle
høgskoledirektør